(Osmanlı'dan Günümüze)

KIBRIS

Dün, Bugün, Yarın

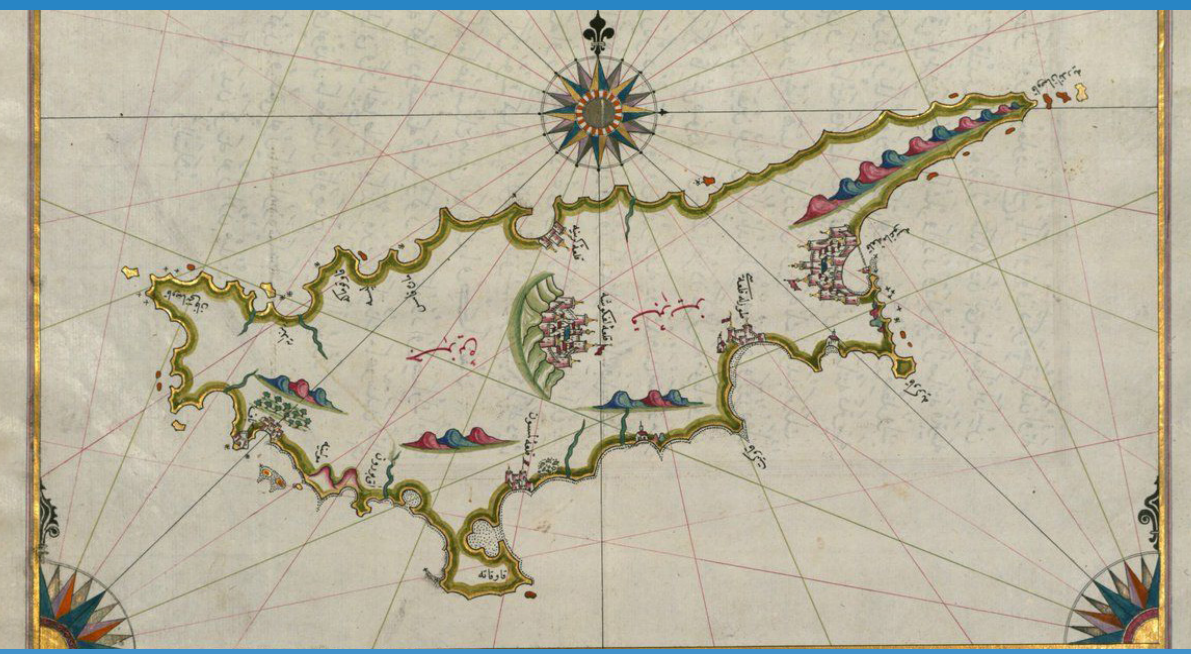

Editör: Dr. Fatma ÇALİK ORHUN

Gezi kitabevi

(Osmanlı'dan Günümüze)

KIBRIS

Dün, Bugün, Yarın

KİTAPTA YER ALAN MAKALELERİN
BÜTÜN SORUMLULUĞU YAZARLARINA AİTTİR.

(Osmanlı'dan Günümüze)

KIBRIS

Dün, Bugün, Yarın

Dr. Fatma ÇALİK ORHUN

Gazi
kitabevi

"En İyi Akademi, Bir Kitaplıktır."

(Osmanlı'dan Günümüze)
KIBRIS
Dün, Bugün, Yarın

Dr. Fatma ÇALİK ORHUN
ORCID: 0000-0002-7292-6406

© Gazi Kitabevi Tic. Ltd. Şti.

Bu kitabın Türkiye'deki her türlü yayın hakkı Gazi Kitabevi Tic. Ltd. Şti'ne aittir, tüm hakları saklıdır. Kitabın tamamı veya bir kısmı 5846 sayılı yasanın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan firmanın ve yazarlarının önceden izni olmadan elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemiyle çoğaltılamaz, yayınlanamaz, depolanamaz.

ISBN • 978-625-7216-94-4
Baskı • Ekim, Ankara, 2020

Dizgi/Mizanpaj • Gazi Kitabevi
Kapak Tasarım • Gazi Kitabevi

Gazi Kitabevi Tic. Ltd. Şti.
Yayıncı Sertifika No: 44884

Merkez
Bahçelievler Mah. 53. Sok. No: 29 Çankaya/ANKARA
0.312 223 77 73 - 0.312 223 77 17
0.312 215 14 50
www.gazikitabevi.com.tr
info@gazikitabevi.com.tr

Mağaza
Dögol Cad. No: 49/B Beşevler/ANKARA
0.312 213 32 82 - 0.312 213 56 37
0.312 213 91 83

Sosyal Medya
gazikitabevi
gazikitabevi
gazikitabevi

Vadi Grafik Tasarım Reklam Ltd. Şti.
Matbaa Sertifika No: 47479

Matbaa
İvedik Organize Sanayi Bölgesi 1420. Cadde
No: 58/1 Yenimahalle / ANKARA
0.312 395 85 71

yardımcı olmak vaadi ile, Kıbrıs'ı kiralamıştı ama bu kiralama yasal olarak geçici bir süre ile yapılmıştı. Tehlike geçtikten sonra ada yeniden geri verilecekti. Yani Kıbrıs, Osmanlı Devleti'nin bir parçasıydı. Ne var ki, İngiltere adaya yerleştiği günden itibaren Kıbrıs'ı nasıl ilhak edeceğinin hesabını yapmıştır. Nitekim Osmanlı Devleti'nin Almanya yanında Birinci Dünya Savaşı'na katılması ile böyle bir fırsatı bulmuş ve yayınladığı bir bildiri ile Kıbrıs'ı ilhak ettiğini duyurarak, her yıl ödemesi gereken 92 bin altını da ödemeyi durdurmuştu. Ada'daki bu fiili durum 1960 yılına kadar bu şekilde devam etmiştir.

Tarihsel perspektifte Kıbrıs Adası'nın 1878'den günümüze kadar olan dönemi, *Üçüncü Haçlı Seferi* ile 1571 yılları arasındaki istikrarsızlık dönemine benzemektedir. Gerçekte ise istikrarsız olan Ada değil, Doğu Akdeniz'dir. Kıbrıs'ın tarih boyunca kaderi bir bakıma Doğu Akdeniz'e egemen olan gücün kendisine hâkim olmasını beklemekle geçmiştir. 1960 sürecinde Londra ve Zürih Anlaşmaları ile kısmen de olsa bir istikrar sağlanmak istenmişse de yaşanan olaylar bize adada ortak yaşam kültürünün sistemli olarak yok edildiğini göstermektedir. Nitekim bu durum 1974 Barış Harekâtını başlatan en önemli faktördür. 1974'teki Türk çıkarması, jeopolitik dengesizlikte Türkiye lehine bir denge oluşturmakla birlikte o dönemde Doğu Akdeniz'de *"egemen bir güç*" olmak gibi bir hedefi olmayan Türkiye için yeni bir Akdeniz jeopolitiği oluşturmuştur.

Bugün Kıbrıs'ta yaşanan mücadele, Rumlarla, Kıbrıs Türkleri veya Türkiye ile Yunanistan arasında değil, Ortadoğu, Balkanlar ve Kafkaslar arasındaki enerji koridorunu kendi kontrolü altına almak isteyen ABD ve Korsika, Sardunya, Malta adaları ile Batı ve Orta Akdeniz üzerindeki denetimini Kıbrıs üzerinden Doğu Akdeniz'e taşımayı hedefleyen Avrupa Birliği ile Türkiye arasındadır.

Kıbrıs Adası'nın, değerli meslektaşım Dr. Fatma Çalık ORHUN editörlüğünde alanında uzman çok değerli akademisyenler tarafından Osmanlı hâkimiyetinden günümüze kadar geçirdiği tarihsel sürecin detaylı bir şekilde incelendiği, *"(Osmanlı'dan Günümüze) KIBRIS Dün, Bugün, Yarın"* isimli bu çalışma, muhtevası ve değerlendirmeleri ile sadece geçmişi gözler önüne sermekle kalmıyor aynı zamanda geleceğe de ışık tutacak çok önemli çözüm önerilerini ihtiva ediyor. Kıbrıs üzerine yapılacak çalışmalara çok önemli bir kaynak teşkil edecek olan ve Kıbrıs'ın tarihine, coğrafyasına, edebiyatına, ışık tutacak bu kıymetli eserin hayat bulmasında emeği geçen başta yayınevi olmak üzere değerli çalışmalarını bizlerle paylaşan kıymetli meslektaşlarıma tebriklerimi ve teşekkürlerimi arz ediyorum.

Prof. Dr. Salim GÖKÇEN

Sunuş

Dünya haritasına bakıldığında, haritanın merkezinde konumlandırılmış iki jeostratejik bölge göze çarpmaktadır. Orta Doğu ve Doğu Akdeniz aynı anda ve beraberce görülmektedir. Birbirine gerek coğrafi olarak gerekse tarihî ve kültürel bakımından eklemlenmiş olan bu iki bölge, taşıdığı özellikler dolayısıyla dünya ana karasının kalbidir. Her ne kadar dünya anakarası ve kalpgah kavramlarının mucidi ünlü jeopolitikçi Halfrod MacKinder, kalpgah tanımını yaparken Orta Asya, Doğu Avrupa gibi yerleri dünyanın kalbi olarak tarif etse de dünyanın kadim tarihinden günümüze kadar bilinen hikâyesine bakıldığı zaman dünya anakarasının gerçek kalbinin tam da sözünü ettiğimiz bu coğrafi kesişim alanı olduğu açık bir şekilde görülmektedir.

Orta Doğu ve Doğu Akdeniz, gerçek anlamda dünya anakarasının merkezidir. Coğrafi olarak bakıldığı zaman insan yerleşimlerinin yoğunlaştığı, doğudan batıya, kuzeyden güneye eşit mesafede ve merkezde olan bir bölgedir. Doğudaki kadim Çin ve Turan kültürlerinin batıdaki antik Sümer, Mısır, Yunan ve Roma kültürlerinin birbirleri ile teması daima bu coğrafyada gerçekleşmiştir. "Kuzeyin Slav topluluklarının ülküsünü süsleyen" güney tabiri tam da bu bölgeye karşılık gelmektedir. Orta Çağ'ın ardından yükselişe geçen modern Avrupa'nın eski dünyaya temas noktası da hakeza tam bu bölgedir. Dolayısıyla özellikle Doğu Akdeniz, tarihin her çağında kültürlerin, medeniyetlerin ve siyasetlerin kesişim noktasıdır. Hem Mezopotamya, Mısır, Antik Yunan ve Roma'nın kıdemini hem Orta Çağ'ın itici gücünü hem de günümüzdeki küresel siyasi ve ekonomik gelişmelerin dinamizmini aynı anda bünyesinde taşıyan tek yer olan Doğu Akdeniz, güncel olarak dünyanın diğer bütün önemli bölgelerinden farklı bir öneme sahiptir. Dolayısıyla MacKinder'in önce Orta Asya daha sonra da Doğu Avrupa'yı heartland olarak tanımlayıp yinelediği o çok meşhur "Kalpgah'a hükmeden dünyaya hükmeder" sözünü gerçek kalpgaha uyarlayarak şunu kesin bir şekilde söyleyebiliriz: Doğu Akdeniz'e hükmeden dünyaya hükmeder…

Kıbrıs ise adeta dünyanın bu en kıdemli coğrafyasındaki ekonomik, kültürel ve siyasi kesişimin en fazla yoğunlaştığı noktada yer alan bir uçak gemisi gibidir. Bu uçak gemisinin dümeninde kim varsa Doğu Akdeniz'

dolayısıyla kalpgaha hükmeder. Kıbrıs'ı küresel ve bölgesel güçler için önemli kılan asıl faktör tam da budur.

Doğu Akdeniz'in en büyük adası durumundaki Kıbrıs, dünyanın bu en önemli jeopolitik hinterlandının tam merkezinde konumlanmıştır. Bu bağlamda dünya siyasetinin kalbinin attığı en sıcak noktalardan biri olduğu söylenebilinir. Akdeniz coğrafyası başlı başına dünya ticaretinin yaklaşık %30'unun gerçekleştiği, Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarının kesiştiği, oldukça geniş ve önemli bir coğrafyayı ifade ederken, Kıbrıs Adası da konumu itibariyle adeta Doğu Akdeniz'in kalbi durumundadır. Kıbrıs Adası, Doğu Akdeniz havzasındaki konumu itibariyle Orta Doğu ve Hazar bölgesi enerji merkezleri ile bu bölgede yer alan boru hatlarının kontrolü bakımından büyük avantajlar sağlamaktadır. Zira Kıbrıs, dünya enerji rezervlerinin ve üretiminin büyük kısmını barındıran Orta Doğu'yu, bunun yanında da Doğu ve Batı pazarlarının irtibatını sağlayan Süveyş Kanalı'nı kontrol edebilecek stratejik bir konumdadır. Bunun yanında Kıbrıs Adası'nın güneyindeki deniz alanında tahmini rezervi 30 milyar varil ve değeri ise yaklaşık 1.5 trilyon dolar olan petrol ve doğalgaz kaynaklarının bulunması, bölgeyi enerji bakımından sadece bir transit bölge olmaktan çıkararak, kaynak bölge durumuna taşımıştır.

Elinizdeki bu çalışmanın amacı; son on yıldır enerji meseleleriyle gündemden düşmeyen ve zaman zaman bölge ülkelerini savaşın eşiğine getiren Doğu Akdeniz'in kalbi durumundaki Kıbrıs'ta yüzyıllardır var olan, ancak komşuları tarafından tanınmayan, çoğu kere yok sayılmak istenen ve haksız kısıtlamalara maruz bırakılan Türk halkına dikkat çekmek ve ortak bir vicdan oluşturma çabalarına katkı sağlamaktır.

Çalışmanın en büyük zenginliği Kıbrıs'ın dünü ve bugünü ile birlikte, tarih, coğrafya, siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler ve edebiyat yönleriyle alanında uzman akademisyenler tarafından mercek altına alınması olmuştur. Kıbrıs meselesinin daha iyi anlaşılabilmesi, problemin ortaya çıkış sürecinin değişik açılardan incelenmesine bağlıdır. Bu çalışma böyle bir gayretin sonucu ortaya çıkmıştır. Bu amaçla ilk bölümde Kıbrıs tarihiyle ilgili çalışmalara yer verildi. Bu doğrultuda iki bölümden oluşan çalışmanın ilk bölümünde Kıbrıs ve Kıbrıs sorunu lokal ve bölgesel boyutlarıyla ele alınırken ikinci bölümde ise uluslararası ilişkilerin dinamiklerine göre incelenmiştir.

Dr. Fatma ÇALİK ORHUN
Keşan- Eylül 2020

Yayın/ Bilim Kurulu

Prof. Dr. Melek ÇOLAK

Prof. Dr. Sadi ÇAYCI

Prof. Dr. Salim GÖKÇEN

Prof. Dr. Uğur ÖZGÖKER

Prof. Dr. Ulvi KESER

Doç. Dr. Ali DENİZLİ

Doç. Dr. İsmail KÖSE

Doç. Dr. Vefa KURBAN

Doç. Dr. Yücel NAMAL

Dr. Öğr. Üyesi Veysi AKIN

Dr. Öğr. Üyesi Alev DURAN

Dr. Öğr. Üyesi Burak ERCOŞKUN

Dr. Öğr. Üyesi Burak KOCAOĞLU

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet BALYEMEZ

Öğr. Gör. Dr. Müjdat KARAGÜLMEZ

İÇİNDEKİLER

Takdim v

Önsöz vii

BÖLÜM 1

Lokal ve Bölgesel Boyutlarıyla Kıbrıs ve Kıbrıs Meselesi

1. Emre BAYSOY **Klasik Jeopolitik Teoriler Açısından Kıbrıs'ın Önemi 3**
2. Burak KOCAOĞLU **Osmanlı Devleti'nde Bir Sürgün Bölgesi Kıbrıs (1789-1821) 15**
3. Metin MENEKŞE **Kuraklık ve Kıtlık Nedeniyle Meydana Gelen Göçler: Kıbrıs Örneği (1838-1903) 37**
4. Bengül BOLAT **İngiliz idaresinden Kıbrıs Cumhuriyeti'ne Kıbrıs'ta Eğitim Politikaları ve Türkiye'nin Katkıları (1878-1960) 59**
5. Ramazan SONAT **Kıbrıs'ın Jeopolitik ve Jeostratejik Konumunun Doğu Akdeniz'de Meydana Gelen Kaçakçılık Olaylarına Etkisi Üzerine Bir Değerlendirme 77**
6. Saliha KODAY - Ferdi AKBAŞ **Osmanlı Devleti ve İngilizler Döneminde Kıbrıs'ın Siyasi Coğrafya Perspektifinden Değerlendirilmesi 91**
7. Hüseyin Hilmi ALADAĞ **Kıbrıs'ın 19. Yüzyılda İdari, Sosyal ve Ekonomik Genel Durumu 105**
8. Zeki KODAY - Ferdi AKBAŞ **Kıbrıs Sorununun Coğrafi Analizi 125**
9. Mahmut BOLAT **Basın Penceresinden 1931 Kıbrıs İsyanı 139**
10. Orhan TURAN **Kıbrıs Türk Tarihinde İki Miting ve 15 Ocak 1950 Enosis Plesibiti 163**

11. Mehmet BALYEMEZ **İngiliz Arşiv Belgeleri Işığında 1954 Yılı Kıbrıs'taki Siyasi Gelişmeler** **183**

12. Çağdaş YÜKSEL **Zürih Antlaşması Sonrasında İngiltere Parlamentosu'nda Yapılan Kıbrıs Oturumu Hakkında Bir İnceleme** **219**

13. Ayhan CANKUT **Kıbrıs'ta Erenköy Savunması ve Alınacak Dersler** **231**

14. Ulvi KESER **Kıbrıs Türk Mücadele Tarihinin Bilinmeyen Bir Sayfası; Askeri Haberleşme, İletişim ve Muhaberat; 1963-1974** **251**

15. Ferdi AKBAŞ **Kıbrıs Sorununa Karşı Geliştirilen Çözüm Önerilerinin Siyasi Coğrafya Bakımından Değerlendirilmesi** **281**

16. Müjdat KARAGÜLMEZ **1974 Kıbrıs Krizi ve Türk Hava Kuvvetleri'nin Kıbrıs Barış Harekatı'nda Gerçekleştirmiş Olduğu Faaliyetler** **295**

17. Emin KURT **Kıbrıs Cumhuriyetinden Barış Harekâtına Kıbrıs Türkünün Hayatta Kalma Mücadelesinde Türk Hava Kuvvetleri** **311**

18. Fatma ÇALİK ORHUN **Kıbrıs Sorunun Çözümsüzlüğünde Birleşmiş Milletlerin Rolü** **329**

19. Şamil ÇAN **Edebiyat ve Sanat Eserlerinde Kıbrıs Sorunu** **349**

BÖLÜM 2

Uluslararası İlişkiler Boyutuyla Kıbrıs ve Kıbrıs Sorunu

1. Burak ERCOŞKUN - Emrah KONURALP **Çatışma Analizi Perspektifinde Kıbrıs** **377**

2. Ömer GÖKEL **Osmanlı'dan Günümüze Kıbrıs Sorunu ve Doğu Akdeniz'deki Gelişmeler** **401**

3. İksoy ASLIM **Amerika Birleşik Devletleri'nin Dış Politikasında Kıbrıs Sorunu 1955-1975** **415**

4. Cafer Talha ŞEKER **Doğu Akdeniz'deki Jeopolitik Rekabetin Tarihi Analizi: Türkiye'nin Politikaları ve İngiltere ile Fransa'nın Bölge Stratejileri** **451**

5. Péter KACZIBA - Zoltán EGERESİ **The Visegrad Countries and Cyprus: Historical Ties and Contemporary Relations 479**

6. Esengül AYAZ AVAN **Kıbrıs Sorununun Gölgesinde Türkiye – AB İlişkileri..... 501**

7. Ulvi KESER **Uluslararası Konjonktürde Başat Güç Odaklarının Dönüşümü Çerçevesinde Doğu Akdeniz ve Kıbrıs'ın Değişen Jeostratejik Pozisyonu 529**

8. Seven ERDOĞAN **Kıbrıs Sorunundan Doğu Akdeniz'deki Enerji Rekabetine Geçişin Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerine Yansımaları..... 561**

9. Ergenekon SAVRUN **Suriye ve Libya İç Savaşının Doğu Akdeniz ve Kıbrıs'a Jeopolitik ve Jeostratejik Etkileri: Türkiye'nin Bölgedeki Rolü..... 585**

10. Uğur ÖZGÖKER - Musa KARADEMİR - Güney Ferhat BATI **Akdeniz'in Mavi Amiral Gemisi Kıbrıs ve Mavi İnci'de Enerji 621**

11. Mehmet Hişyar KORKUSUZ **Doğu Akdeniz'in ve Kıbrıs Adası'nın Geleceğine İlişkin Belirsizlik ve Güvensizlik Osilasyonlarını Aşabilecek Algoritma Arayışı 631**

12. Gökhan AK **Bıçak Kemiğe Dayandı: KKTC'nin Tanınması ve Yapılması Gerekenler..... 667**

BÖLÜM 1

Lokal ve Bölgesel Boyutlarıyla Kıbrıs ve Kıbrıs Meselesi

İNGİLİZ İDARESİ ALTINDAKİ KIBRIS'IN JEOPOLİTİK VE JEOSTRATEJİK KONUMUNUN DOĞU AKDENİZ'DE MEYDANA GELEN KAÇAKÇILIK OLAYLARINA ETKİSİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

(1878-1914)

Ramazan SONAT*

Giriş

Tarihsel süreç boyunca jeopolitik ve jeostratejik konumu sayesinde birçok güç odağının dikkatini celb eden Kıbrıs, bilhassa son dönem Türk tarih yazıcılığı içerisinde müstesna bir yere sahip olmuştur. Fakat her ne kadar Türk tarih yazıcılığı içerisinde onu konu edinen çalışmalar belirli bir çeşitliliğe haiz olsa bile bu çalışmalar, Kıbrıs'ın jeopolitik ve jeostratejik öneminin ortaya çıkarılmasına yönelik ihtiyacı henüz tam manasıyla karşılayamamıştır. Bilhassa Berlin Andlaşması sonrasında adanın yönetiminin İngilizlere geçmesi ile birlikte Kıbrıs'ın Tartus, İskenderun, Beyrut, Trablusşam ve Mersin gibi Osmanlı hâkimiyetinde bulunan Doğu Akdeniz'in önemli liman kentleri/noktaları ile ilişkileri net bir şekilde aydınlatılamamıştır. Bu çalışma ilgili problematikten hareketle Kıbrıs ile Tartus, Beyrut, Trablusşam, İskenderun, Mersin vb. noktalar arasında gerçekleşen kaçakçılık olaylarına ışık tutarak Kıbrıs'ın hangi jeopolitik ve jeostratejik gerekçelerle kaçakçılık olaylarının merkezinde yer aldığını tespit etmeyi amaçlamıştır. Ayrıca çalışma bir taraftan kaçakçılığa konu olan malzemeleri belirleyerek diğer taraftan iki ayrı yönetimin (Türk-İngiliz) meydana gelen kaçakçılık olaylarına bakışını anlamlandırarak ilgili meseleye derinlik katmayı hedeflemiştir.

* Dr. Öğretim Üyesi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, ramazansonat@hotmail.com. https://orcid.org/0000-0002-7189-5783

Doğu Akdeniz'de Kıbrıs Merkezli Kaçakçılık Olayları Üzerine Bazı Tespitler

1878 Berlin Andlaşması ile geçici olarak yönetimi İngiltere'ye verilen Kıbrıs[1], bu süreçten itibaren Doğu Akdeniz'in[2] önemli liman kentleri ile farklı ilişkiler geliştirmek zorunda kalmıştır. Şüphesiz bu durumun temel nedenini, Berlin Andlaşması sonucunda Kıbrıs ile Doğu Akdeniz'in liman kentleri arasında ortaya çıkan yönetimsel farklılıklar oluşturmuştur. Bir başka ifade ile İngiliz idaresi altındaki Kıbrıs, artık Osmanlı hâkimiyeti altında kalan Tartus, Trablusşam, İskenderun, Beyrut ve Mersin gibi Doğu Akdeniz'in liman kentleri ile yabancılaşmak mecburiyetinde bırakılmıştır. Nitekim bu gelişmede bir anlamda Osmanlı Devleti ile İngiltere'nin bölgesel güç dengelerini sembolize eden ve harekete geçiren oluşumları kullanarak Doğu Akdeniz'de geniş çaplı bir mücadele içerisinde yer almalarına aracılık etmiştir.

Doğu Akdeniz'de Kıbrıs merkezli kaçakçılık faaliyetleri ve bu faaliyetleri organize eden yapılar bu anlayış doğrultusunda hem Osmanlı Devleti hem de İngiltere tarafından yakından takip edilmiştir. Bilhassa Osmanlı Devleti, her ne kadar Kıbrıs'ın geçici yönetimini İngiltere'ye verse bile en baştan itibaren ada vasıtasıyla/üzerinden farklı liman kentlerine yapılan her türlü kaçakçılık olayına müdahil olmuştur. Bu politikayı tatbik edebilmek için de sahadaki elemanlarını etkili bir şekilde kullanmıştır. Bu konuya örnek teşkil etmesi bakımından önemli bir mektuba atfen Kıbrıslı Ahmet Ata (?)[3] Efendi tarafından kaleme alınan 28 Mart 1312 (9 Nisan 1896) tarihli tahriratta, daha önce tevkif edilen fakat bir şekilde kaçmayı başaran Suriyeli veyahut Beyrutlu Halil namıyla anılan şahsın yeniden Kıbrıs'a gelerek buradan Anadolu ve Suriye'ye dinamit ile barut sevk etmeye başladığı üzerinde durulmuştur. Aynı tahriratta, son günlerde Kıbrıs'a çok sayıda İngiliz ve Fransız vapuru geldiği ve bu vapurların buraya gelmesinin dikkat çekici mahiyette olduğu vurgulanmıştır. Nitekim Kıbrıslı Ahmet Ata (?) Efendi'nin beyanatını haklı çıkarırcasına Sadaret

---

1 Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Hariciye Nezareti, Hukuk Müşavirliği İstişare Odası, *7/20.* Bundan sonraki kullanımlarda bu arşiv tasnifi (BOA. HR. HMŞ. İŞO.) olarak kısaltılmıştır.

2 Son yıllarda gittikçe popülerlik kazanan bu kavram, coğrafi karşılığının dışında çalışmada daha çok tarihi ve kültürel bir adlandırma olarak kullanılmıştır.

3 Emin olunamayan kelimelerin yanına soru işareti konulmuştur. Ayrıca belgelerde yer alan özel kelimeler orijinalliğe riayet prensibinden ötürü metin içerisinde değiştirilmeksizin kullanılmıştır. Fakat ihtiyaç duyulan noktalarda bu kelimelerin manası parantez içerisinde açıklanmıştır.

makamından kaleme alınan 26 Teşrin-i Sani 1313 (8 Aralık 1897) tarihli yazıda İtalyan bayrağı ile Akdeniz'de dolaşan bir Yunan vapurunun bünyesinde bulundurduğu martini tüfek, revolver, fişek, dinamit ve tütün gibi esliha ve maddeleri kaçak yollarla Suriye sevahiline sokmaya çalıştığından bahsedilmiştir[4].

Kıbrıs'ın Doğu Akdeniz'de meydana gelen kaçakçılık olaylarının merkezinde yer alması birtakım tedbirlerin hayata geçirilmesini zaruri bir hale getirmiştir. Bu bağlamda Doğu Akdeniz'de seyrüsefer eden deniz araçlarının sürekli gözetim altında tutulması, gerektiğinde de bu araçlara ve yüklerine 2 Haziran 1879 tarihli kararname gereğince el konulması fikri yavaş yavaş ortaya çıkmıştır. Bu iş için de alana vapur ve istimbot gibi deniz araçları gönderilmeye başlanmıştır. Fakat ilk etapta deniz araçlarının personel ve diğer ihtiyaçları ile doğrudan ilgilenecek, tam yetkili bir merciinin belirlenmesi noktasında bir karar alınamamıştır. Bunun üzerine Konya Valiliği ile Dâhiliye ve Bahriye nezaretleri arasında birtakım yazışmalar yapılarak bu konu çözüme kavuşturulmaya çalışılmıştır. En nihayetinde Dâhiliye Nezaretinden Konya Valiliğine yazılan 8 Teşrin-i Sani 1315 (20 Kasım 1899) tarihli yazıda Antalya sevahilindeki kaçakçılık olaylarının engellenmesi maksadıyla valilik tarafından talep edilen deniz araçlarının yakın zamanda gönderileceği bu yüzden tahsisat-ı askeriye ve kömür parası gönderilmesi için merkez ittihaz olunacak livanın bir an evvel bildirilmesi gerektiği beyan edilmiştir[5].

Öte yandan kaçakçılık olaylarını engellemek için adanın geçici yönetimini elinde bulunduran İngiltere ile sık sık temasa geçilmiştir. Bunun için Hariciye Nezareti ciddi bir mesai harcamış ve İstanbul'un bu konudaki hassasiyetinin Londra tarafından algılanmasını sağlamıştır. Nitekim Hariciye Nezaretinin çabaları sonuç vermiş olacak ki Kıbrıs ve çevresinde kaçakçılığı önlemek amacıyla alınan bazı tedbirlerin Aden Körfezi gibi farklı noktalarda da hayata geçirilmesi için nezaret ek bir girişim başlatmıştır. Fakat Hariciye Nezaretinin Kıbrıs'takine benzer tedbirlerle Aden Körfezi'nde tütün

---

4 Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Yıldız Perakende, Meşihat Dairesi Maruzatı, *6/38.* Bundan sonraki kullanımlarda bu arşiv tasnifi (BOA. Y. PRK. MŞ.) olarak kısaltılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Hariciye Nezareti, Londra Sefareti, *475/30.* Bundan sonraki kullanımlarda bu arşiv tasnifi (BOA. HR. SFR. 3…) olarak kısaltılmıştır.

5 Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Sadaret, Kıbrıs, *2/57.* Bundan sonraki kullanımlarda bu arşiv tasnifi (BOA. A.) MTZ. KB.,) olarak kısaltılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Dahiliye Nezareti, Tesri-i Muamelat ve Islahat Komisyonu, *22/47.* Bundan sonraki kullanımlarda bu arşiv tasnifi (BOA. DH. TMIK. S.,) olarak kısaltılmıştır.

kaçakçılığının önlenmesine yönelik talebine pek sıcak bakılmadığı Lord Salisbury imzalı 30 Ocak 1899 tarihli yazıda açıkça beyan edilmiştir[6].

İngiltere'nin geçici idaresi altında yer alan Kıbrıs'a bazı Osmanlı vatandaşlarının iltica etmesi zaman zaman İstanbul ile Londra arasındaki ilişkilerin gelişimine ket vurmuştur. Hatta iltica eden Osmanlı vatandaşları içerisinde firari askerlerin yer alması taraflar arasında ilişkilerin iyice gerilmesine yol açmıştır. Zira İstanbul'un, Londra nezdinde firari askerlerin iltica talebinin reddedilmesi ve onların iade edilmesine yönelik izlediği strateji kabul görmemiştir. Çünkü firari askerler konusu, daha önce İngiltere ile Osmanlı Devleti arasında imzalanan 15 Haziran 1881 tarihli nizamnamenin dışında tutulmuştur. Bu sebepten de İstanbul, belirli bir süreden sonra Kıbrıs'a iltica eden firarilerin iade edilmesi için daha farklı stratejiler geliştirmek mecburiyetinde kalmıştır. Bu konuya emsal teşkil etmesi bakımından Lazkiye'den Beyrut'a sevk olunduğu sırada Kıbrıs'ın Tuzla İskelesi'nde vapurdan ayrılarak hükümet-i mahaliyeye dehalet eden Lazkiye Redif Taburunun 305 senesi tertibi efradından Halil bin Mahmud'un (?) yükümlü olduğu askerlik vazifesini icra etmesi için iade olunması yönünde çalışmalar başlatılması gerektiği Seraskerlik makamının 4 Kanun-i Sani 1305 (16 Ocak 1890) tarihli yazısında ifade edilmiştir. Bunun üzerine 17 Şubat 1305 (1 Mart 1890) tarihinde Seraskerlik makamına hitaben kaleme alınan cevabi yazıda Halil bin Mahmud'un (?) iadesine İngiltere Hükümetinin 1881 tarihli nizamname sebebiyle sıcak bakmadığı ve onun iadesinin ancak başka bir suça karıştı ise mümkün olabileceği vurgulanmıştır. Ayrıca Halil bin Mahmud'un (?) iadesi meselesi gündemi uzun yıllar meşgul etmiş olacak ki ilgili şahıs hakkında çeşitli teşebbüslerin icra edilmesi için Beyrut gibi noktalara uyarılar yapıldığı 22 Ağustos 1316 (4 Eylül 1900) tarihli belgede açıkça beyan edilmiştir[7].

Doğu Akdeniz'de Kıbrıs merkezli kaçakçılık olaylarında artış yaşanması, İstanbul ile Londra arasındaki ilişkilerin tamiratını imkânsız hale getirmiştir. Üstelik bu kaçakçılık olaylarına çoğunlukla Ermenilerin karışması ve onların Kıbrıs yoluyla Anadolu'ya silah ve insan kaçırmaları meselenin daha da dikkate değer bir nitelik kazanmasını sağlamıştır. Sadaret makamından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 17 Eylül 1321 (30 Eylül 1905) tarihli telgrafta komitacı Ermenilerin İskenderun, Mersin ve Suriye üzerinden Osmanlı sınırları içerisine silah ve yanıcı maddeler sokmaya çalıştığının sık sık dile getirildiği ve bu konuda Kıbrıs Niyabetinin bir

6 *BOA. HR. SFR. 3..., 481/7.*

7 *BOA. HR. HMŞ. İŞO., 7/20.*

tahkikat icra etmesinin önemli olduğu açıklanmıştır. Dâhiliye Nezaretinden ilgili birime bu konuda yetki verilmiş olacak ki Kıbrıs Niyabeti tarafından kaleme alınan 3 Teşrin-i Evvel 1321 (16 Ekim 1905) tarihli yazıda bazı komitacı Ermenilerin silah ve patlayıcı maddeleri İskenderun, Suriye ve Mersin üzerinden Osmanlı sınırları içerisine sokmaya çalıştıklarının haber alınmasıyla bu konuda bilhassa Tuzla İskelesi civarında geniş bir araştırma başlatıldığı beyan edilmiştir. Bu beyanatın üzerinden çok geçmeden Kıbrıs Niyabeti 14 Teşrin-i Evvel 1321 (27 Ekim 1905) tarihinde kaleme aldığı bir başka yazıda sahada bulunan istihbarat elemanları vasıtasıyla Tuzla İskelesi civarında yürütülen araştırmanın derinleştirildiğini, Tuzla İskelesi'ne gelen vapurlardan bilgi alınmaya çalışıldığını ve mevcut iddiaların doğruluğu konusunda kanıtlar olmakla birlikte araştırmanın devam ettirildiğini vurgulamıştır. Son olarak Dâhiliye Nezareti de Sadaret'e çektiği 10 Kanun-i Evvel 1321 (23 Aralık 1905) tarihli yazıda sürecin hala sürdüğünü belirtmiştir[8].

Komitacı Ermenilerin Kıbrıs merkezli kaçakçılık faaliyetlerine odaklanılırken diğer taraftan Doğu Akdeniz'de seyrüsefer eden şüpheli deniz araçları ile ilgili bilgiler İstanbul'a ulaşmaya devam etmiştir. Dâhiliye Nezaretinden Sadaret makamına yazılan 31 Mart 1323 (13 Nisan 1907) tarihli telgrafta Yunan bandıralı Aydos Vapuru'nun Kıbrıs'ın Limasol İskelesi'nden Rodos Limanı'na hareket ederken hava muhalefetine maruz kalıp Sömbeki Limanı'na sığındığı ve burada kaçakçı vapurlarından olduğu şüphesiyle tarassut altına alındığı beyan edilmiştir. Lazkiye İskele Komisyonu'nun tahkikatına atfen Sevahil Müfettişi Erkan-ı Harp Kaymakamı sıfatıyla Dâhiliye Nezaretine gönderilen 29 Haziran 1323 (12 Temmuz 1907) tarihli telgrafta ise İsmail Heykel (?) namı ile bilinen bir kaçakçının Tartus'dan Kıbrıs'ın Tuzla İskelesi'ne kayık ile yirmi sekiz fellahı kaçırdığı ve fellahlarla birlikte adada bir hafta geçirerek özellikle İtalyan vapurlarıyla çeşitli ilişkiler kurmaya başladığı üzerinde durulmuştur. Aynı telgrafın devamında, Trablus İskele Komisyonu'nun tahkikatına göre İsmail Heykel'in bir kayık vasıtasıyla ünlü bir İtalyan vapuruna iltihak ettiği, şahsın Tartus'ta kaçakçılık ile ün salması üzerine daha önce Akka'ya teb'id edildiği ve bu seferde yakalanarak daha münasip bir yere uzaklaştırılmasının talep edildiği açıklanmıştır. Bu talebin üzerine harekete geçen Dâhiliye Nezareti de Beyrut Valiliğine çektiği 18 Temmuz 1323 (31 Temmuz 1907) tarihli telgrafta İsmail Heykel gibi ismi kaçakçılık ile anılan bütün şahısların

---

[8] Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Sadaret, Mektubi Mühimme Kalemi, *615/3.* Bundan sonraki kullanımlarda bu arşiv tasnifi (BOA. A.) MKT. MHM.,) olarak kısaltılmıştır.

arandığını, şu anda onların yakalandığına dair bir bilginin mevcut olmadığını buna mukabil şahısların son durumlarıyla ilgili bilgi alışverişinin sürmesi gerektiğinden bahsetmiştir[9].

Her ne kadar alınan çeşitli tedbirlerle Doğu Akdeniz'de Kıbrıs merkezli kaçakçılık olayları engellenmek istense de bunda pek başarılı olunamamıştır. Zira başta komitacı Ermeniler olmak üzere kaçakçılıkla ün salmış birçok kişi Kıbrıs üzerinden Doğu Akdeniz'in önemli liman kentlerine ciddi sayıda silah ve insan kaçırmaya devam etmiştir. Hiç şüphe yok ki bu vaziyet, Osmanlı Devletinin Doğu Akdeniz'deki otoritesini iyiden iyiye sarsarken İtalya ve İngiltere gibi devletlere ek olarak devlet dışı yapılanmaların deniz üzerindeki hâkimiyetlerinin pekişmesini sağlamıştır. Halep ve Adana Fevkalâde Kumandanlığının 9 Mart 1324 (22 Mart 1908) tarihli şifreli yazısında daha önceden Adana sahiline çıkan Ermenilerden yedisinin derdest edildiği, geçenlerden Kıbrıs'tan kayık ile yine aynı sahile ayak basan on bir Ermeninin altısının yakalandığı ve Tarsus taraflarına hareket eden firari beş Ermeninin de takip altında olduğu açıklanmıştır. Yine Sadaret makamından Bahriye Nezaretine gönderilen 13 Nisan 1324 (26 Nisan 1908) tarihli yazıda, adı kaçakçılıkla anılan bir şahsın önemli sayıda Ermeni'yi Karataş civarında bir Ermeni çiftliğinin sahiline çıkardığının istihbar olunması üzerine gereğini yapması için Adana Valiliğine tebligat icra edildiği bunun üzerine valilikten gelen cevabi telgrafa atfen Kıbrıs ile Adana arasındaki kaçakçılık faaliyetlerini gözetlemek ve önlemek maksadıyla bir vapura ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir[10].

Kıbrıs'tan Adana'ya yapılan silah ve insan kaçakçılığı henüz gündemden düşmeden bu kez aynı faaliyetler Trablusşam, Kıbrıs ve Mersin üçgeninde yoğunluk kazanmaya başlamıştır. Örneğin Zaptiye Nezaretinin kaleme aldığı 7 Temmuz 1324 (20 Temmuz 1908) tarihli yazıda Fransa tebaasından Beyrut Tönbakü Şirketi Müdürü Mösyö Lovar'ın (?) birkaç arkadaşı ile birlikte Yumurtalık, Karataş ve İskenderun gibi noktalara kaçakçı çıkardığı, sahillerin muhafazası için yeterli seviyede güvenlik unsuru

---

[9] Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Dahiliye Nezareti, Mektubi Kalemi, *1160/84.* Bundan sonraki kullanımlarda bu arşiv tasnifi (BOA. DH. MKT.) olarak kısaltılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Dahiliye Nezareti, Tesri-i Muamelat ve Islahat Komisyonu Muamelat, *251/44.* Bundan sonraki kullanımlarda bu arşiv tasnifi (BOA. DH. TMIK. M.) olarak kısaltılmıştır.

[10] Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Yıldız Perakende, Askerî Maruzat, *255/11.* Bundan sonraki kullanımlarda bu arşiv tasnifi (BOA. Y. PRK. ASK.) olarak kısaltılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Bab-ı Ali Evrak Odası, *3302/247588.* Bundan sonraki kullanımlarda bu arşiv tasnifi (BOA. BEO.) olarak kısaltılmıştır.

bulunmadığı ve bu sebeple bilhassa Trablusşam ve Mersin arasında kalan sahillerin muhafazası maksadıyla birtakım tedbirlerin hayata geçirilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Nitekim Zaptiye Nezaretinin kaleme aldığı bu yazının mürekkebi henüz kurumadan Halep ve Adana Fevkalâde Kumandanlığı tarafından Harbiye Nezaretine çekilen 9 Temmuz 1324 (22 Temmuz 1908) tarihli telgrafta Beyrut kaçakçıları arasında yer alan Mehmet isimli şahsa ait çok sayıda dinamit, martini tüfek ve fişeğin ele geçirildiği ardından kaçakçılar tarafından Trablusşam sahiline getirilen silah yüklü sefineye de el konulduğu açıklanmıştır[11].

Birinci Dünya Savaşı'na giden süreçte Doğu Akdeniz'de Kıbrıs merkezli kaçakçılık faaliyetlerine adı karışan deniz araçları ve kişiler hakkında daha radikal kararlar alınmıştır. Bu kez İstanbul'dan hemen hemen bütün liman kentlerine ve liman kentleri ile bağlantılı olduğu düşünülen noktalara telgraflar gönderilerek meselenin ciddiyeti anlatılmak istenmiştir. Böylece kaçakçılık adı atında icra edilen faaliyetler ile esasında devletin denizlerdeki otoritesinin/egemenliğinin sarsılmaya çalışıldığı güçlü bir şekilde vurgulanmaya çalışılmıştır. Bu konuya örnek teşkil etmesi bakımından Dâhiliye Nezareti Muhaberat-ı Umumiye Dairesi tarafından Adana, Aydın, Suriye, Basra, Beyrut, Selanik, Konya, Halep, Cezayir-i Sefid, Hüdavendigar, Yanya, İşkodra, Kastamonu vilayetlerine, Kale-i Sultaniye, Çatalca, Karesi, Kudüs mutasarrıflıklarına, Medine-i Münevvere Muhafızlığına ve Canik, İzmit, Hicaz, Yemen ve Bolu sancaklarına[12] çekilen 26 Teşrin-i Sani 1327 (9 Aralık 1911) tarihli yazıda, bünyelerine esliha-i memnua ve ecza-yı nariye (*yasaklı silah-patlayıcı madde*) alarak Yunanistan limanlarından hareket eden kaçakçı gemilerinin derdest edilmesi ve bu gemilerle ortaklık yapan eşhas hakkında kanuni muamelenin yapılması gerektiğinden dem vurulmuştur. Yine Dâhiliye Nezareti Muhaberat-ı Umumiye Dairesi, 20 Şubat 1327 (4 Mart 1912) ve 25 Eylül 1328 (8 Ekim 1912) tarihlerinde Beyrut, Halep ve Adana valiliklerine hitaben kaleme aldığı iki farklı yazıda bir taraftan kaçakçıların Kıbrıs'tan kaçak İran tömbeki (tütün) idhal ettiklerine dikkat çekerken diğer taraftan da Trablusşam'dan Mersin ve İskenderun yoluyla Kıbrıs'a gidecek olan Nemçe

---

[11] Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Yıldız, Mütenevvi Maruzat, *312/152*. Bundan sonraki kullanımlarda bu arşiv tasnifi (BOA. Y. MTV.) olarak kısaltılmıştır. *BOA. Y. MTV., 312/209.*

[12] Her ne kadar incelenen belgede Hicaz, Canik, Yemen, İzmit ve Bolu'nun idari statüsünü tanımlamak için herhangi bir kelime kullanılmasa bile bu çalışmada ilgili noktaların idari statüsü yaygın olarak bilindiği şekilde parantez içerisindeki kavram ile tanımlanmıştır.

isimli vapurda yer alması muhtemel kaçak silahlar konusunda ilgili birimleri uyarmıştır[13].

SONUÇ

1878 Berlin Andlaşması ile geçici olarak yönetimi İngiltere'ye bırakılan Kıbrıs, bu süreçten sonra daha fazla Doğu Akdeniz'de meydana gelen kaçakçılık olaylarının merkezinde yer almıştır. Zira Kıbrıs'ın yönetiminin İngiltere'ye geçmesini fırsat bilen kaçakçılıkla ün salmış yapılar, kişiler, Doğu Akdeniz'in Osmanlı hâkimiyetinde kalan liman kentleriyle ada arasında sık sık mekik dokuyarak İstanbul ile Londra'nın karşı karşıya kalmasına neden olmuşlardır. Bu durum üzerine harekete geçen İstanbul ve Londra, Doğu Akdeniz'e çeşitli deniz araçları göndererek caydırıcılıklarını ortaya koymuşlardır. Şüphesiz bu durum da Doğu Akdeniz'in bir nevi sıcak çatışma alanı olarak belirmesine aracılık etmiştir.

Doğu Akdeniz'in bu süreçte sıcak çatışma alanı olarak ortaya çıkmasında, Yunanistan ve İtalya'nın üstlendiği rol de oldukça etkili olmuştur. Yunanistan ve İtalya, Kıbrıs merkezli kaçakçılık faaliyetlerinin içerisinde yer alan kişileri, yapıları himaye edip onları Osmanlı Devletine karşı kullanarak Doğu Akdeniz'deki sıcak çatışma seviyesinin günden güne yükselmesine sebebiyet vermişlerdir.

Doğu Akdeniz'de kaçakçılık sayesinde adlarını duyuran yapılar ve kişiler, XX. yüzyılın ilk çeyreğine gidilen süreçte denizlerdeki siyasetin şekillenmesine çok ciddi derecede katkı sağlamışlardır. Bu yapılar ve kişiler zaman zaman çeşitli devletlerin hakimiyetleri altına girerek zaman zaman onlardan bağımsız bir şekilde hareket ederek devlet dışı aktörlerin ne derecede güç dengesini etkileyebileceğini çok net bir şekilde göstermişlerdir.

Son olarak şunu ifade etmek gerekir ki bir asırdan fazla bir süredir dünya gündemini çeşitli şekillerde meşgul eden Kıbrıs'ın ilerleyen süreçlerde Doğu Akdeniz siyasetinin içerisinde ismini daha fazla duyurması ihtimal dahilindedir. Ayrıca Kıbrıs'ın jeopolitik ve jeostratejik konumunun yeni yeni farkına varan Mısır ve Suudi Arabistan gibi Arap ülkelerinin de ada merkezli siyasetin içerisinde yer almaları güçlü bir seçenek olarak ortada durmaktadır.

---

[13] Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Dahiliye Nezareti, İdare, *91/2.* Bundan sonraki kullanımlarda bu arşiv tasnifi (BOA. DH. İD.) olarak kısaltılmıştır. *BOA. DH. İD., 94/14; BOA. DH. İD., 94/66.*

KAYNAKÇA

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)[14]

Bab-ı Ali Evrak Odası (BEO.)

Dahiliye Nezareti, İdare (DH. İD.)

Dahiliye Nezareti, Mektubi Kalemi (DH. MKT.)

Dahiliye Nezareti, Tesri-i Muamelat ve Islahat Komisyonu (DH. TMIK. S.,)

Dahiliye Nezareti, Tesri-i Muamelat ve Islahat Komisyonu Muamelat (DH. TMIK. M.,)

Hariciye Nezareti, Hukuk Müşavirliği İstişare Odası (HR. HMŞ. İŞO.)

Hariciye Nezareti, Londra Sefareti (HR. SFR. 3…)

Sadaret, Kıbrıs (A.) MTZ. KB.,)

Sadaret, Mektubi Mühimme Kalemi (A.) MKT. MHM.,)

Yıldız Perakende, Askerî Maruzat (Y. PRK. ASK.)

Yıldız Perakende, Meşihat Dairesi Maruzatı (Y. PRK. MŞ.)

Yıldız, Mütenevvi Maruzat (Y. MTV.)

[14] Arşiv belgelerinin numaraları metin içerisinde verilmiştir.

EKLER

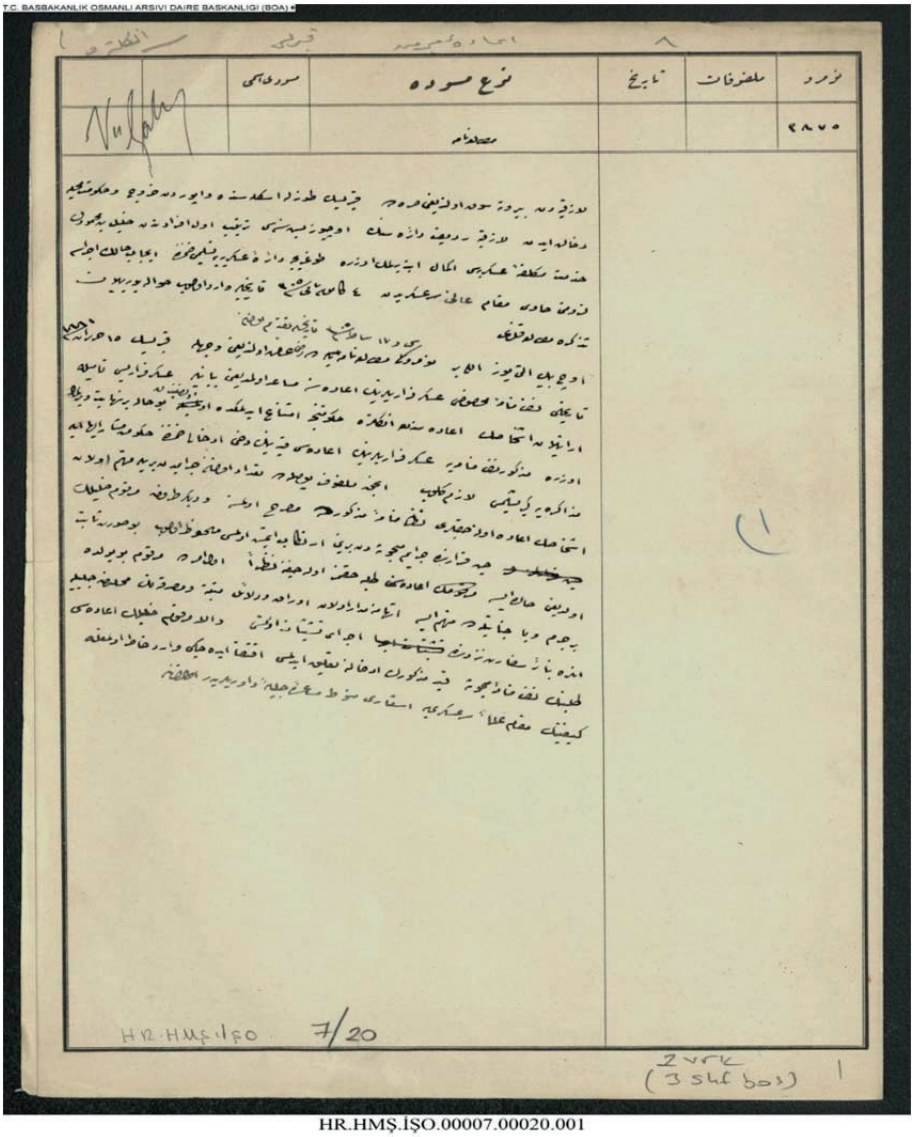

Lazkiye'den Beyrut'a sevk olunduğu sırada Kıbrıs'ın Tuzla İskelesi'nde vapurdan ayrılarak hükümet-i mahaliyeye dehalet eden Lazkiye Redif Taburunun 305 senesi tertibi efradından Halil bin Mahmud'un (?) İadesine Yönelik Çalışmalar.

(BOA. HR. HMŞ. İŞO., 7/20)

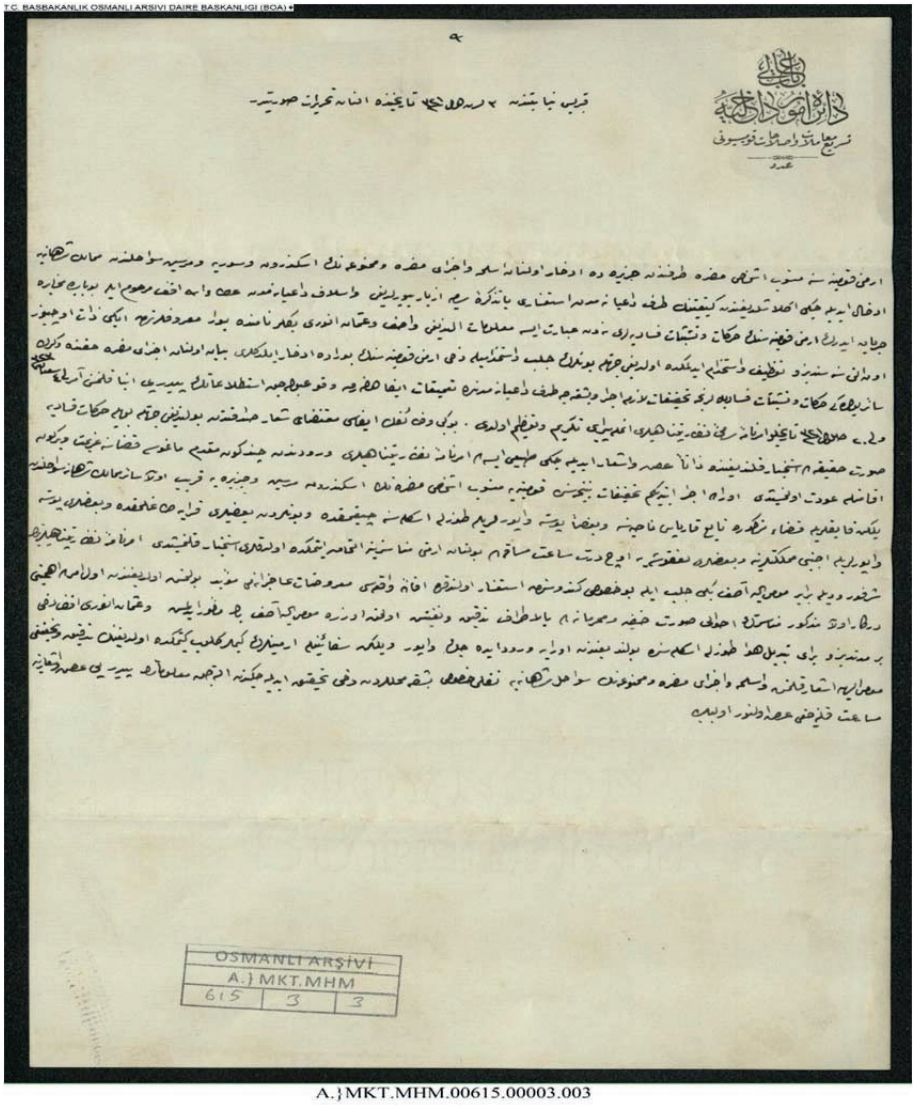

A.}MKT.MHM.00615.00003.003

Kıbrıs Niyabeti tarafından kaleme alınan 3 Teşrin-i Evvel 1321 (16 Ekim 1905) tarihli yazıda bazı komitacı Ermenilerin silah ve patlayıcı maddeleri İskenderun, Suriye ve Mersin üzerinden Osmanlı sınırları içerisine sokmaya çalıştıklarının haber alınmasıyla bu konuda bilhassa Tuzla İskelesi civarında geniş bir araştırma başlatıldığı.

(BOA. A.) MKT. MHM., 615/3)

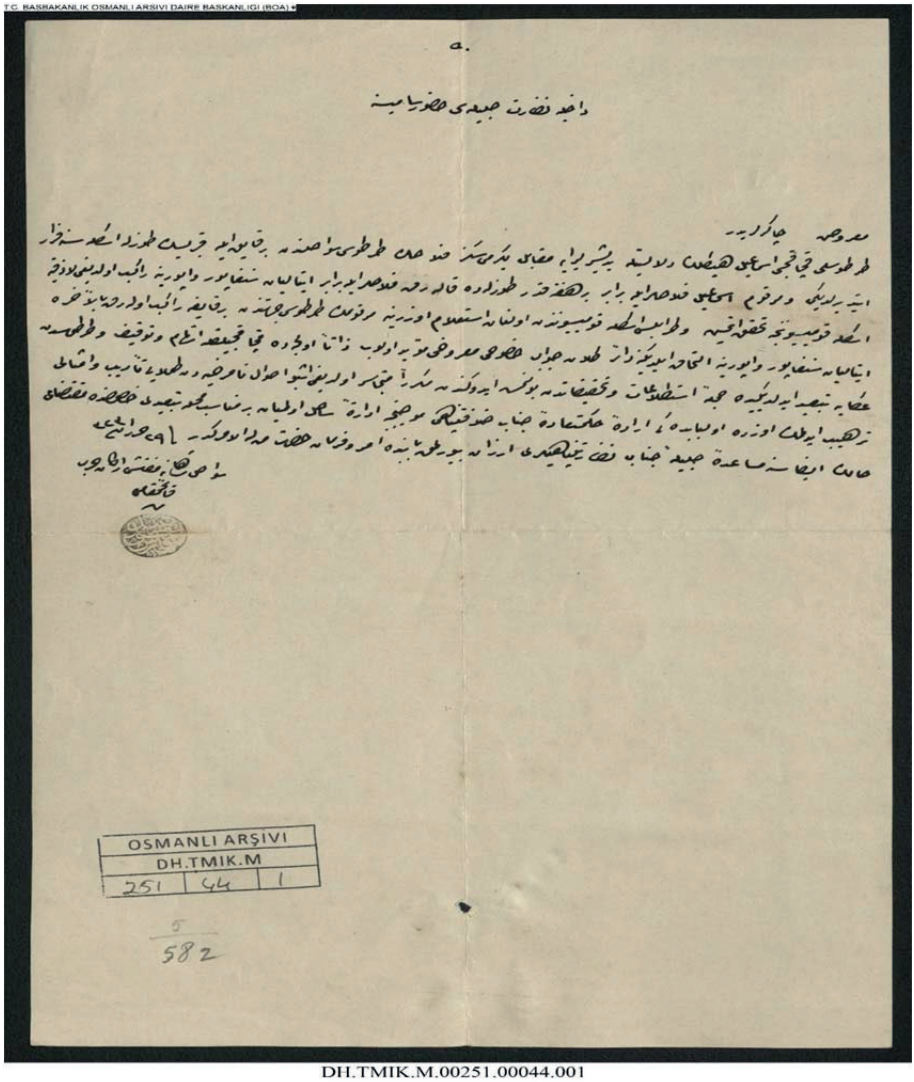

DH.TMIK.M.00251.00044.001

Lazkiye İskele Komisyonu'nun tahkikatına atfen Sevahil Müfettişi Erkan-ı Harp Kaymakamı sıfatıyla Dahiliye Nezaretine gönderilen 29 Haziran 1323 (12 Temmuz 1907) tarihli telgrafta İsmail Heykel (?) namı ile bilinen bir kaçakçının Tartus'dan Kıbrıs'ın Tuzla İskelesi'ne kayık ile yirmi sekiz fellahı kaçırdığı ve fellahlarla birlikte adada bir hafta geçirerek özellikle İtalyan vapurlarıyla çeşitli ilişkiler kurmaya başladığı.

(BOA. DH. TMIK. M., 251/44)

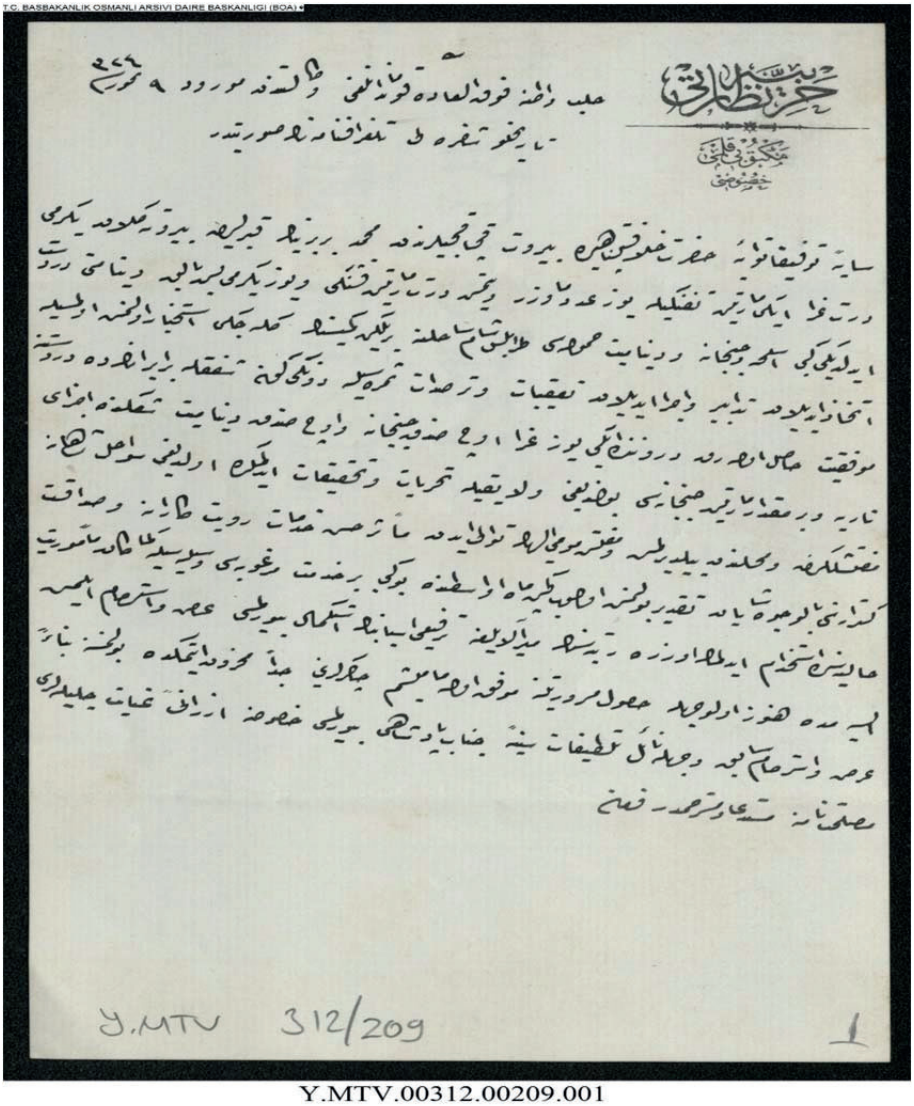

Y.MTV.00312.00209.001

Halep ve Adana Fevkalâde Kumandanlığı tarafından Harbiye Nezaretine çekilen 9 Temmuz 1324 (22 Temmuz 1908) tarihli telgrafta Beyrut kaçakçıları arasında yer alan Mehmet isimli şahsa ait çok sayıda dinamit, martini tüfek ve fişeğin ele geçirildiği ardından kaçakçılar tarafından Trablusşam sahiline getirilen silah yüklü sefineye de el konulduğu.

(BOA. Y. MTV., 312/209)